

Türk Halk Müziği Dizileriyle Solfej Eğitimi

Cenk ŞAHİN

M. Erhan YİĞİTER

Cenk ŞAHİN - M. Erhan YİĞİTER

TÜRK HALK MÜZİĞİ DİZİLERİYLE SOLFEJ EĞİTİMİ

ISBN 978-605-241-523-8

DOI 10.14527/9786052415238

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2018, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2018, Ankara

Yayın-Proje: I. Tual Şekercigil
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Gültekin Akengin

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetinemeç Bulvarı 1314.Cadde No:37A-B
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 33365

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Çocuklarımıza...

**“Bunca erler evliyalar
Türkü sever türkü söyler
Görür gözlü enbiyalar
Türkü sever türkü söyler Türk’üm diyen**

**Türkü söyler dillerimiz
Ne gözeldir ellerimiz
Bağlamada tellerimiz
Türkü sever türkü söyler Türk’üm diyen”**

Neşet Ertaş

Cenk ŞAHİN

1981 yılında Ankara'da doğdu. Müzik eğitimine babasından aldığı bağlama dersleri ile başladı. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimlerini Kırşehir'de tamamladı. 1998 Yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nın açtığı sınavı kazanarak lisans eğitimine başladı. Lisans eğitimi sırasında TRT Ankara Radyosu sanatçılarından Bircan Pullukçuoğlu ile bağlama ve Türk halk müziği kuramı çalışmıştır. 2002 yılında Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine müzik öğretmeni olarak atandı. 2005 yılında Şırnak ilinin Cizre ilçesinde vatani görevini tamamladı. 2006 yılında Kırşehir iline tayin oldu. 2014 Yılında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü'nün açtığı öğretim elemanı sınavını kazanarak bu bölüme öğretim görevlisi olarak atandı. 2017 yılında Anadolu Halk Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezine müdür yardımcısı olarak atandı. Yardımcı araştırmacı olarak Kırşehir folkloru ile ilgili B.A.P. projelerine katıldı. Halen Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Ulusal ve uluslararası nitelikte olmak üzere birçok Türk Halk Müziği Konseri düzenlemiş ve sahnelemiştir. Türk Halk Müziği yarışmalarına jüri üyesi olarak katılmıştır. Ulusal ve uluslararası dergi ve sempozyumlarda yayınlanmış çok çeşitli makale ve bildirileri bulunmaktadır. Evli ve 2 çocuk babasıdır. "Bireysel Çalgı Eğitimi- Bağlama", "Türk Halk Müziği Repertuarı" ve Türk Halk Müziği alan derslerini yürütmektedir. Lisansüstü eğitimine devam etmektedir.

Mehmet Erhan YİĞİTER

1979 yılında Ankara'da doğdu. Solfej ve ses eğitimi çalışmalarına 2001 yılında TRT Ankara Radyosu Çoksesli Gençlik Korusu'nda başlamıştır. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi G.S.E. Bölümü Müzik Öğretmenliği anabilim dalından mezun olmuştur. 2010 yılında yüksek lisans eğitimini, 2017 yılında doktora eğitimini tamamlamıştır. Şan çalışmalarını lisans döneminde Ankara Devlet Opera ve Balesi sanatçısı tenor Edip Arman ve Gazi Üniversitesi Öğr. Üyesi Prof. Suna Çevik ile, yüksek lisans döneminde Ankara Devlet Opera ve Balesi sanatçısı ve Hacettepe Devlet Konservatuvarı Öğr. Üyesi Doç. Keriman Davran ile, doktora döneminde Gazi Üniversitesi Öğr. Üyesi Prof. Dr. Ayşe Meral Töreyn ile sürdürmüştür. Lisans yıllarından itibaren Türk halk müziği ile ilgili ulusal ve uluslararası boyutta birçok konserde solist, korist ve bağlama icracısı olarak bulunmuştur. Müzik öğretmenliğinin yanı sıra halk müziği konserlerinde koro şefliği de yapmıştır. 2006-2017 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda müzik öğretmenliği yapmıştır. 2017 yılından itibaren Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmakta olup, 'Ses Eğitimi' ve Türk Halk Müziği alanında çalışmalarını sürdürmektedir. "Bireysel Ses Eğitimi" "Türk Halk Müziği Solfej ve Kuramı" ve " Batı Müziği Tarihi" derslerini yürütmektedir.

*Çalışmanın hazırlanmasında bizlerden desteklerini esirgemeyen,
İbrahim Halil UYSAL, Erdem ÖZGER ve Sinan TÜFEKÇİ'ye
sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.*

Cenk ŞAHİN & M.Erhan YİĞİTER

ÖN SÖZ

Türk müzik kültüründe, kuşaktan kuşağa aktararak varlığını sürdüren ulusal müzik türleri içerisinde en köklü geçmişe ve en rafine birikime sahip olan müzik türünün Türk halk müziği olduğu bilinmektedir. Türk halk müziği, hem müzikal ve ritmik zenginlikleriyle ulusal kültürün en önemli boyutlarından birisini oluşturmakta, hem de sözel içeriğiyle kuşaklararası edebî, kültürel ve felsefî birikimlerin aktarımlarını sağlamaktadır. Hem kültürün ana unsurlarından birisi olan, hem de diğer unsurlarının aktarımında önemli fonksiyonları yerine getiren Türk halk müziğinin, kayıt altına alınmasına yönelik derleme çalışmalarının ve teorik alt yapısının oluşturulmasını sağlayacak akademik çalışmaların, yakın geçmiş kabul edilebilecek tarihlere başlamış olmasına bağlı olarak Türk halk müziği terminolojisi ve ezgisel yapısının adlandırılmasına yönelik tartışmaların ve belirsizliklerin günümüzde dâhi devam ediyor olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada yer verilen solfej alıştırma çalışmalarının yazımında, TRT halk müziği repertuarında mevcut halk müziği eserlerinden yararlanılmış ve ses değiştirici işaretlerin yazımında da Muzaffer Sarısözen tarafından geliştirilen ve halk müziği nota yazımında yaygın olarak karşılaşılan, işaretlerin üzerinde koma değerlerinin sayılarla gösterilmesi yöntemi kullanılmıştır. Dizilerin isimlendirilmesinde, eserlerin dizi özellikleri açısından benzerliklerinden yararlanılabilmesi amacıyla Klasik Türk müziği makamlarının isimleri (seyir özelliklerine değinilmeden) kullanılmıştır. Türk halk müziğinde dizilerin “ayak” kavramıyla betimlenmesinde kullanılan isimlerine de ek açıklama şeklinde yer verilmiştir. Mesleki müzik eğitimi verilen kurumların öğretim programlarında yer alan “Türk Halk Müziği Teorisi ve Uygulaması”, “Türk Halk Müziği”, “Türk Halk Müziği Solfej ve Kuramı”, “Türk Halk Müziği Bilgileri” vb. Türk halk müziği alan derslerinde müziksel okuma (solfej) çalışmalarına yönelik hazırlanmış sınırlı sayıda kaynağın olduğu bilinmektedir. Bu çalışma, özellikle lisans düzeyinde müzik eğitimi verilen kurumlarda sürdürülen Türk halk müziği alanı derslerinde yararlanılabilir olması amacıyla, halk müziğinin karakteristik müzikal dizileri ile ilgili temel bilgilere ve halk müziğinde sıklıkla kullanılan aralıkların ve tartımların çalışılmasını sağlamaya yönelik oluşturulmuş solfej örneklerine de yer verilerek hazırlanmıştır.

Cenk ŞAHİN & Mehmet Erhan YİĞİTER

Aralık 2018

KIRŞEHİR

PREFACE

In the Turkish music culture, it is known that the music genre, which has the most deep-rooted history and the most refined accumulation among the national music genres that have been transferred from generation to generation, is Turkish folk music. Turkish folk music, with its musical and rhythmic richness, constitutes one of the most important dimensions of national culture and provides the transfer of intergenerational literary, cultural and philosophical knowledge with its verbal content. The academic studies that will enable the creation of the studies and theoretical infrastructure for the recording of Turkish folk music, which is one of the main elements of the culture and which carry out important functions in the transfer of the other elements, have started in the recent past. Consequently, It is known that debates and uncertainties about the nomenclature of Turkish folk music terminology and melody structure are still continuing today. In the writing of the solfege exercises included in this study, folk music works available in TRT folk music repertoire were used and in the writing of voice changer signals. The method of demonstration of the coma values on the signs, which was developed by Muzaffer Sarısözen and which is commonly encountered in folk music note writing, was used. In order to make use of the similarities of the works in terms of the characteristics of the series, the names of the authorities of the classical Turkish music (without mentioning the navigation features) were used. In addition the names of the series used in Turkish folk music with the concept of “Ayak” (an approach to naming traditional folk music sequences) were given as an additional explanation. It is known that there are limited resources prepared for solfege studies in the field of Turkish folk music in the courses taught at professional music education institutions such as “Turkish Folk Music Theory and Practice”, “Turkish Folk Music”, “Turkish Folk Music Solfege and Theory”, “Turkish Folk Music Information”. This study has been prepared by taking the basic information about the characteristic musical series of folk music and the solfege samples which are frequently used in folk music to be studied in order to be used in the courses of Turkish folk music, especially in institutions which are given music education at undergraduate level.

Cenk Şahin & Mehmet Erhan Yiğiter

December 2018

KIRŞEHİR

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	vii
Preface.....	viii

GİRİŞ

Türk Halk Müziği	7
Türk Halk Müziği Formları ve Ritmik Özellikleri	7
Tanımlar	9
Klasik Türk Müziğinde Makamsal Dizileri Oluşturan Dörtlüler ve Beşliler	10

1. BÖLÜM

Sol Kararlı Dizilerde Solfej Alıştırmaları.....	13
Rast Makamı Dizisi	13
Nihâvend Makamı Dizisi.....	17
Nikriz Makamı Dizisi.....	20
Hicazkâr Makamı Dizisi	25

2. BÖLÜM

La Kararlı Dizilerde Solfej Alıştırmaları.....	29
Hüseyîni Makamı Dizisi	29
Hicaz Makamı Dizisi.....	32
Uşşak Makamı Dizisi	36
Sabâ Makamı Dizisi.....	39
Kürdî Makamı Dizisi.....	42
Karcığâr Makamı Dizisi.....	45

3. BÖLÜM

Si Kararlı Dizilerde Solfej Alıştırmaları.....	49
Segah Makamı Dizisi	49
Hüzzam Makamı Dizisi	52

4. BÖLÜM

Fa# Kararlı Eviç Dizisinde Solfej Alıştırmaları.....	55
--	----

5. BÖLÜM

Makamsal Diziler İçerisinde Değerlendirilebilecek Türkü Örnekleri.....	57
T.H.M. Ezgilerinde Kullanılan SOL Kararlı Dizilerin DO Karar Sesi Üzerinde Gösterimleri	62
T.H.M. Ezgilerinde Kullanılan LA Kararlı Dizilerin RE Karar Sesi Üzerinde Gösterimleri	64
Kaynakça.....	67

GİRİŞ

Türk halk müziği repertuarında yer alan eserler, çoğunlukla ilk besteleyeni bilinmeyen ve toplumun ortak mirası anlamında “anonim” olarak nitelendirilen, ezgisel yapısı belirli kurallar çerçevesinde tasarlanmak (bestelenmek) yerine doğaçlama icra edilerek ortaya çıkan, kabul görmesi, beğenilmesi ile yaygınlık kazanarak kuşaktan kuşağa sözlü kültür aktarımı ile varlığını sürdüren eserlerdir. Klasik Türk müziği eserlerinde olduğu gibi makamsal seyir özellikleri, ait oldukları dizinin güçlü derecesi, yedeni, karar sesi, eserin usulü, form yapısı gibi ön belirleyiciler ekseninde tasarlanmış olmaları söz konusu olmamakla beraber, yine doğaçlanarak (halk müziği kültüründeki türkü yakmak deyiimi) ortaya konulmuş olmalarıyla birlikte üretildikleri bölgenin müzik kültürünün izleri ya da karakteri olarak tanımlanabilecek ezgisel ve ritmik özellikler taşırlar. Türk halk müziği eserleri, derleme faaliyetlerinin ve folklor araştırmalarının başladığı (19.yy. ın son çeyreği) tarihlere kadar sözlü gelenek içerisinde ve usta-çırak ilişkisiyle kuşaklararası taşınarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Türkiye’de Türk halk müziği ile ilgili ilk derleme çalışmalarına, Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan ve Kurtuluş Savaşı sürecinde bir süre faaliyetlerine ara verdikten sonra 1923 yılından itibaren yeniden açılan Dârülelhan (Nağmeler Evi) ismini taşıyan konservatuar bünyesinde, (kurumun müzik eğitimi ile ilgili faaliyetlerinin yanısıra, Türk müziğinin kuşaktan kuşağa aktarılması görevini de gerçekleştirmesi amacıyla) konservatuar müdürü bestekâr Musa Süreyya Bey başkanlığında (Yusuf Ziya Demirci’nin, Seyfettin Asaf ve Mehmet Sezai kardeşlerin ve Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Dairesi Müdürü Hamit Zübeyir Koşay’ın da katkılarıyla) başladığı bilinmektedir. Daha sonra halk müziği derleme faaliyetleri, İstanbul Konservatuvarı, 1936 yılından itibaren Ankara’da kurulan Devlet Konservatuvarı, 1967 yılından itibaren TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) ve 1966 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde “Milli Folklor Enstitüsü” adıyla kurulmuş olan HAGEM (Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü) tarafından oluşturulan uzman heyetlerin çalışmalarıyla devam etmiştir. Yabancı folklor araştırmacıları ve müzikologlardan Béla Bartok, Prof.Dr. Kurt ve Ursula Reinhard, Laurence Picken, Wouter Swets, Harumi Koshiba, Dr İrene Markoff, Laurence Picken, Gomidas Vartabed, Martin Stokes, Janos Sipos, Sonia Tamar Seeman, Hubert Pernot ve Yorgi Pahtikos gibi birçok ismin farklı tarihlerde farklı vesilelerle Türk halk müziği derlemeleri gerçekleştirdikleri bilinmektedir.

Derlemelerde kayıt altına alınan Türk halk müziği eserlerinin önemli bir bölümünü “anonim” eserler oluşturmaktadır. Kültür aktarımının sözlü yollarla gerçekleştiriliyor olması ve ilgili kurumlar tarafından gerçekleştirilen derleme çalışmalarıyla türkülerini notaya alarak arşivleme çalışmalarının belli bir tarihten itibaren ancak başlamış olması nedeniyle ilk sahibine ulaşamayan eserler toplumun ortak kültür ürünleri anlamında “anonim” eserler olarak isimlendirilerek kayıt altına alınmışlardır. Anonim tanımlamasıyla ilgili olarak Kaynar (1996) şunları bildirmektedir: “Sanat müziklerinde olduğu gibi türküler de baştan “kişisel” olarak doğar. Zaten hangi müzik türünde olursa olsun “toplu yaratma”(toplu beste) söz konusu değildir. Türkünün ilk yaratıcısı (besteci) bir sanatçı ozan olduğu gibi çoğu kez halktan herhangi bir kişidir. Bestecileri halk kültürüyle yoğrulmuş kişiler olduklarından kişisel yönleri zayıftır. Var olan kişisel izler silinmeye çok elverişlidir. Bestecinin bağlama ya da bir çalgı çalması çoğunlukla gerçekse de ; saz çalmayan kişilerce de “türkü” yakılması, kişisel izlerin kolayca silinmesinin bir başka nedenidir. Ozan, bir olay ve bu olayın kendisine yarattığı duygulara dayalı olarak sözlü bir ezgi ortaya koyar. Bu müzik parçası halkın duygu ve sanat anlayışı ile uyumlu ise benimsenir. Benimsenen türkü anonimleşme sürecine girmiştir. Benimsen-